

Vammaisneuvoston työvaliokunnan lausunto Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelmasta ja sen liitteistä, 12.3.2024

Yleistä

Pohteen yhdyspintalautakunta on lähettänyt luonnokset Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelmasta ja sen liitteistä lausunto- ja palautekierrokselle 25.1.2024. Palaute- ja lausuntoaika on 7.2.-12.3.2024. Vammaisneuvosto on kuullut hyvinvoinnin edistämisen päällikkö Sanna Salmelan esityksen suunnitelmasta ja sen liitteistä kokouksessaan 7.2.2024. Kyseinen luonnos ja sen liitteet on lähetetty vammaisneuvoston jäsenille 9.2.2024 ja kommentointiaikaa Padlettiin on ollut noin kolme viikkoa. Kommentteja Padlettiin tuli paljon, mikä kuvastaa asian tärkeyttä. Vammaisneuvoston jäseniä kannustettiin pyytämään kommentteja myös oman kunnan vammaisneuvoston jäseniltä ja niitä saatiin useasta kunnasta. Vammaisneuvoston työvaliokunta on valmistellut lausunnon vammaisneuvoston jäseniä osallistaen.

Työvaliokunta toteaa, että tuottavuus- ja taloudellisuussuunnitelman edellyttämät leikkaukset aiheuttavat epävarmuutta ja ahdistusta alueen asukkaissa. Yhdessä sosiaali- ja terveysalojen työvoimapulan kanssa ne rajoittavat merkittävästi monien hyvinvointisuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden toteuttamista. Nekin leikkaukset, jotka eivät kohdistu suoraan vammaispalveluihin, ovat erityisen hankalia vammaisille, joiden mahdollisuus sopeutua heikentyviin palveluihin, esimerkiksi palveluverkon harventamiseen, ovat heikompia kuin muulla väestöllä.

Vammaisneuvoston työvaliokunta korostaa, että hyvinvointisuunnitelmassa tulee vammaisia koskevissa asioissa painottaa YK:n vammaissopimuksen noudattamista ja sen tunnetuksi tekemistä Pohteen toimihenkilöiden ja luottamushenkilöiden keskuudessa.

Työvaliokunnan näkemyksen mukaan vammaista ei tule nähdä asumisyksikössä asuvana, runsaasti apua tarvitsevana ja passiivisena. Todellisuudessa vammaiset ja pitkäaikaissairaat asuvat erilaisissa asumismuodoissa ja -ympäristöissä kuten muutkin alueen asukkaat. He ovat eri-ikäisiä, moni heistä on työelämässä ja aktiivinen yhteiskunnan jäsen. Avun tarve riippuu paitsi vammasta myös siitä, miten palvelut toimivat. Tämän vuoksi kategoria ”Asukkaat, joilla on suuri tuen tarve” on keinotekoinen. Apua ja palveluja tulee olla saatavilla esteettömästi ja saavutettavasti oli tarve pieni tai suuri.

Oheinen kuva (<https://pohde.fi/wp-content/uploads/2024/02/Kuva2-960x654.png>) kertoo siitä, että vammaisten palveluntarve voi olla laaja ja monitasoinen. Kaikki eivät tarvitse kuitenkaan kaikkea. Eri teemat ja palvelut tukevat toisiaan: esimerkiksi omatoimisuuden tukeminen ei kannata pitkälle, jos ympäristö ei ole esteetön, informaatio saavuttamattomissa tai terveyspalvelut ulottumattomissa. Jokainen kuvassa mainittu asiakokonaisuus voi tuoda oman näkökulman hyvinvointisuunnitelman tavoitteisiin.

Kuulluksi tuleminen ja yksilönä kohtaaminen	YK:n vammaissopimus Ja vammaispalvelulaki	Yhteiskunnalliset vaikuttamismahdollisuudet
Omatoimisuuden tukeminen		Vammaisten palvelut tarpeen ja tilanteen mukaan iästä riippumatta
Tarpeita vastaavat apuvälineet ja kuntoutus		Taloudellinen toimeentulo
Moniammatilliset terveyspalvelut yhdenvertaisesti		Mahdollisuus parisuhteen ja perheen perustamiseen
Mahdollisuus tehdä työtä ja saada palkkaa.		Mahdollisuus mielekkäaseen toimintaan, harrastuksiin, kulttuuriin, liikuntaan, ulkoiluun, ihmissuhteisiin ja luonnosta nauttimiseen
Mahdollisuus yhdenvertaiseen kasvuun, kehitykseen, koulutukseen ja itsensä omaehtoiseen kehittämiseen	Sähköisten palvelujen ja informaation saavutettavuus ja käytettävyys	Rakennetun ympäristön esteettömyys, aistiesteettömyys ja turvallisuus

Työvaliokunta ehdottaa, että vammaisille laaditaan oma hyvinvointisuunnitelma, sillä yleisissä kategorioissa vammaisten asiat eivät tule riittävästi huomioiduksi.

Yksinäisyys ja mielenterveyden haasteet nousivat voimakkaasti esille Pohteen hyvinvointikertomuksessa. Työvaliokunta ehdottaa hyvinvointisuunnitelmaan erillistä liitettä tälle teemalle. Yksinäisyyden torjunta ja mielenterveyden edistäminen edellyttävät erityisesti kuntien ja Pohteen tiivistä yhteistyötä sekä yhteistä näkemystä.

Työvaliokunta kiittää hyvinvointisuunnitelman kieliasun selkeydestä, yksinkertaisuudesta ja helppolukuisuudesta sekä siitä, että kapulakieltä on vältetty. Suunnitelmassa on runsaasti aineistoa ja linkkejä lähteisiin, mikä mahdollistaa syvällisemmän perehtymisen hyvinvointia koskeviin kysymyksiin.

Työvaliokunta näkee hyvänä, että suunnitelmassa on linkit kuntien hyvinvointisuunnitelmiin (sivu 26). Työvaliokunta ehdottaa, että kuntien merkitystä asukkaiden arjen valintojen mahdollistajina korostetaan enemmän (sivu 25). Kuntien rooli korostuu erityisesti silloin, kun järjestöt puuttuvat kunnasta. Työvaliokunta pitää tärkeänä, että suunnitelmassa on tuotu esille järjestöt, seurakunnat ja muut vastaavat toimijat, sillä ne ovat tärkeitä hyvinvoinnin edistäjiä. Työvaliokunta toivoo, että kuntien ilmoittamien hyvien yhteistyömallien kuvaus lisätään suunnitelmaan tai erillisenä liitteenä (sivu 58). Lisäys tarjoaisi konkreettisia esimerkkejä, joita muut kunnat voivat toteuttaa omassa hyvinvointityössään

Työvaliokunta ehdottaa, että yhdyspinnat avataan paremmin. Tärkeää olisi selventää, mitkä tehtävät kuuluvat kunnille, Pohteelle ja muille toimijoille sekä esittää konkreettisia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi.

Liite Pohteen vammaisneuvoston hyvinvointisuunnitelmaa koskevaan lausuntoon

Pohteen vammaisneuvoston työvaliokunta keräsi vammaisneuvoston jäsenten kommentteja Padlet alustalle. Esille nousseita muutos- ja kehittämissuhteita on koottu alla olevaan luetteloon

A Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelma

- Työvaliokunta pitää tärkeänä, että tässä lausunnossa esitetty Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointikäsitys -kuva lisätään hyvinvointisuunnitelmaan. Kuva voi välittää enemmän tietoa kuin pelkkä teksti.
- Työvaliokunta ehdottaa, että luvun 2.2. Kehittämisen kohteet -kappaleen polkukuvioiden merkitys avattaisiin paremmin. On tärkeää selvittää, mitä lisäarvoa ne tuovat tekstille.
- Työvaliokunta ehdottaa, että sivulta 20 poistetaan lause "Esimerkiksi liikuntapalveluja Pohteen asumisyksiköiden asiakkaille", sillä soveltava liikunta kattaa paljon muutakin kuin vain tämän yhden esimerkin. Lisätietoa <https://www.lts.sovellettua/soveltava-liikunta.html>.
- Työvaliokunta tuo esille, että HYTE-kertoimien painottaminen suunnitelmassa on liiallista. Sivun 26 luettelo kuntien hyvinvointikertomuksista/suunnitelmista osoittaa, että kuntien panostukset hyvinvointityöhön vaihtelevat suuresti. Suunnitelmassa tulisi korostaa kuntien yhteistyötä resurssien yhteiskäytön edistämiseksi.
- Työvaliokunta ehdottaa, että HYTE-kerroin avattaisiin paremmin. Olisi hyvä selventää, mitkä asiat nostavat sen arvoa ja mitkä taas alentavat sitä sekä mitä korkea tai matala arvo merkitsee kunnalle tai Pohteelle
- Työvaliokunta ehdottaa, että kuntien ja Pohteen yhteistyöryhmiin tulisi lisätä rakennetun ympäristön ja liikenteen yhteistyö (sivu 55). Nämä ovat tärkeitä sekä vammaisille että ikäihmisille, ja ne ovat keskeisiä myös yksinäisyyden torjunnassa.
- Työvaliokunta tuo esille, että kuntien ja Pohteen yhdyspintojen määrittely on tärkeää, erityisesti vammaisten ja ikäihmisten tarvitsemien palvelujen kannalta. Kuntien hyvinvointisuunnitelmat kertovat, että kuntien välillä on isoja eroja. Yhdyspintojen määrittely on tärkeää myös muussa ennaltaehkäisevässä toiminnassa ja perheiden ja omaishoitajien tukemisessa sekä kulttuuritoiminnassa.
- Työvaliokunta ehdottaa, että yhdyspinnat avataan paremmin. Tärkeää olisi selventää, mitkä tehtävät kuuluvat kunnille, Pohteelle ja muille toimijoille sekä esittää konkreettisia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi.
- Työvaliokunta tuo esille, että on tarve toimivalle arviointijärjestelmälle, joka huomioi kaikenlaisen tuen tarpeen hyvin erilaisilla henkilöillä. Vammaiset ovat hyvin erilaisia, ja

heidän hyvinvointitarpeensa ovat erilaisia.

Sivu 15: (Polkukuvio)

- Polkukuvio saattaa antaa väärän kuvan, että vain ne, joiden elämäntilanne on pääasiassa hyvä, pääsevät osallistumaan kaikille suunnattuihin hyvinvoinnin parantamistoimiin. On tärkeää korostaa, että kaikki voivat hyötyä toimenpiteistä soveltaen ja saavutettavasti.

Sivu 16: (Polkukuvio, Ihmisryhmät, joilla on suuri tuen tarve)

- Vammainen -sana ei ole kielletty, ja se voi edelleen kuvata yhtä joukkoa pitkäaikaissairaita paremmin kuin muut sanat.

Sivu 17: (Polkukuvio, Mielen hyvinvointi paranee)

- Lisäsehdotus kohtiin Aukkaat, joilla on kasvava tuen tarve ja joilla on suuri tuen tarve "mielen hyvinvointia edistävät muut palvelut, kuten saavutettavat mielenterveyspalvelut, henkilökohtainen apu" ja lisäksi Asiakkaat, joilla on suuri tuen tarve: vaikutusmahdollisuudet, mihin?

Sivu 18: (Polkukuvio, Yksinäisyys vähenee)

- Lisäsehdotus kaikki asukkaat "palvelujen kehittäminen ja valmius soveltaa ja räätälöidä niitä eri tarpeisiin tapahtuu yhteistyössä asukkaiden, kokemustoimijoiden ja järjestöjen kanssa".
- Lisäsehdotus kohtaan Aukkaat, joilla on suuri tuen tarve "räätälöity viestintä, joka tavoittaa mahdollisimman monen kohderyhmän".
- Lisäsehdotus kohtaan Aukkaat, joilla on suuri tuen tarve "osallisuutta edistävät muut palvelut, kuten henkilökohtainen apu".

Sivu 19: (Polkukuvio, Rahahuolet vähenevät)

- Lisäsehdotus kohtaan Aukkaat, joilla on suuri tuen tarve "työnantajien asenteisiin vaikuttaminen".

Sivu 20: (Polkukuvio, Liikunta ja syömistottumukset)

- Lisäsehdotus kohtaan Aukkaat, joilla on kasvava tuen tarve "matalan kynnyksen liikuntaryhmät ja esteettömän suunnittelun edistäminen".
- Lisäsehdotus kohtaan Aukkaat, joilla on suuri tuen tarve "terveellistä elintapaa edistävät muut palvelut, kuten henkilökohtainen apu".
- Soveltavan liikunnan kohderyhmä ei välttämättä ole "asukkaita, joilla on suuri avun tarve..." Heillä voi olla esim. toimintarajoite, jonka huomioimista tarvitaan liikuntaa ohjatessa.

Sivu 21: (Polkukuvio, Päihteet)

- Lisäsehdotus kaikki asukkaat "päihteiden käytön puheeksiotto ja kartoitus".
- Lisäsehdotus kohtaan Aukkaat, joilla on kasvava tuen tarve "saavutettava, vuorovaikutteinen viestintätapa".
- Lisäsehdotus kohtiin Aukkaat, joilla on kasvava tuen tarve ja joilla on suuri tuen tarve "saavutettava, vuorovaikutteinen viestintätapa, saavutettavat mielenterveys- ja päihdepalvelut".

Sivu 22: (Turvallisuus paranee)

- Lisäsehdotus Lähisuhdeväkivallan ehkäisy ”saavutettavaan viestintään (Esimerkiksi ymmärrettävyys maahanmuuttajille ja kehitysvammaisille, tekstin luettavuus ruudunlukuohjelmilla, tiedon helppo löydettävyys esimerkiksi tietoteknisesti heikommassa asemassa oleville)”.
- Lisäsehdotus Paloturvallisuuden parantaminen: ”ammattilaisten tiedon lisääminen ja koulutus heikentyneen pelastautumiskyvyn omaavien evakuointiin liittyen”.

Sivu 35: (Ehkäisevän tuen polut)

- Työvaliokunta ehdottaa, että vaikuttamistoimielimet lisätään dialle.
- Työvaliokunta pitää sivun 35 sisältöä erittäin tarpeellisena.

Sivu 51: (Pohteen toimialueiden vastuut)

- Työvaliokunta korostaa, että vammaispalveluiden laaja-alaiset vaikutukset asiakkaana olevien asukkaiden hyvinvointiin tulee tunnistaa.

Sivu 54: (Yhteistyötä asukkaiden hyvinvoinnin parantamiseksi)

- Työvaliokunta ehdottaa, että tietoa jaetaan useammalle dialle.

Sivu 59: (Miten arvioimme suunnitelman toteutumista)

- Työvaliokunta ehdottaa, että vammaisten hyvinvoinnin muutosta arvioidaan.

Liite 1 - Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Työvaliokunta kiittää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman selkeyttä ja konkreettisuutta.

Työvaliokunta korostaa toimintarajoitteisten lasten ja nuorten haavoittuvuutta ja heidän huomioimisensa tärkeyttä hyvinvointisuunnitelmassa. Monille heistä kasaantuu useita hyvinvointia ja kasvu ympäristön turvallisuutta vaarantavia tekijöitä, joten palvelut on kohdennettava erityisen tarkasti. Tutkimusten mukaan hyvinvoivasta nuoresta kasvaa myös hyvinvoiva aikuinen. On tärkeää minimoida inhimillistä ja yhteiskunnallista tappiota ehkäisemällä toimintarajoitteisten lasten ja nuorten syrjäytymistä jo varhaisessa vaiheessa.

(<https://www.julkari.fi>). Lisätietoa esim. Invalidiliitto:

<https://www.invalidiliitto.fi/vammaisuus/hairinta-syrjinta-ja-vihapuhe/vammaisten-henkiloiden-kokema-vakivalta>

Työvaliokunta toivoo, että hyvinvointisuunnitelmassa näkyisi selkeämmin vanhempien ja koko perheen rooli, sekä se, miten varhaisessa vaiheessa lähdetään tukemaan koko perhettä esimerkiksi tilanteessa, kun perheen jäsen vammautuu, jotta välttyttäisiin pahemmilta kriiseiltä.

Liite 2 - Alueellinen opiskeluhoollon suunnitelma

Työvaliokunta kiittää siitä, että alueellisessa opiskeluhoollon suunnitelmassa on hyvin tuotu esille, mitä tukea opiskelijoille on mahdollista järjestää. Lisäksi suunnitelmassa on huomioitu sekä

lakisääteiset että ohjeelliset resurssitarpeet ja on myös kuvattu selkeästi, miten näitä resursseja tulee käyttää opiskelijoiden tukemiseen.

Työvaliokunta tuo esiin muutamia muutos- ja kehittämistoiveita Alueelliseen opiskeluhuollon suunnitelmaan:

- Resurssien lisääminen kouluterveydenhuoltoon olisi tärkeää varhaisen tuen tarjoamiseksi nuorille. Mikäli psykologeja ei ole saatavilla, on löydettävä korvaavia muotoja sen varmistamiseksi, että nuoret saavat tarvitsemaansa tukea. Suunnitelmassa tulisi näkyä selkeästi, mitä tehdään, jos resursseja ei ole riittävästi saatavilla.
- Työvaliokunta haluaa kiinnittää huomiota kehitysvammaisten nuorten siirtymiseen Telma-opintojen jälkeen työ- ja toimintakeskuksen asiakkaiksi. Yhteistyötä työ- ja toimintakeskusten sekä oppilaitosten välillä tulisi kehittää. On tärkeää varmistaa, että Telma-opintojen jälkeen kehitysvammaiset nuoret saavat mahdollisuuden käyttää ja kehittää osaamistaan monipuolisesti työelämässä.

Liite 3 - Alueellinen neuvolasuunnitelma

Työvaliokunta kiittää siitä, että Alueellisessa neuvolasuunnitelmassa neuvolatyön sisältöä on tarkkaan kuvattu ja suunnitelmaan on kirjattu suositukset henkilöstömitoitukselle. Lisäksi suunnitelmaan on hyvin kuvattu, miten yhteistyö perheiden kanssa toimii.

Työvaliokunta korostaa, että neuvolatyössä tulisi pyrkiä varmistamaan, että sama terveydenhoitaja huolehtii lapsesta koko neuvola-ajan. Sama terveydenhoitaja voi havaita paremmin lapsen mahdolliset kehityshäiriöt ja pystyy paremmin tukemaan perhettä ongelmia kohdatessa.

Liite 4 - Työkykyohjelma

Työvaliokunta kiittää siitä, että Työkykyohjelmassa on selkeästi esitetty, miten työssä olevan työkyvyn säilyttämistä tuetaan ja miten hänen jaksamistaan työelämässä edistetään.

Työvaliokunta näkee tärkeäksi, että suunnitelmassa huomioidaan, miten työntekijöiden, joiden työkyky on alentunut, jaksamista voidaan tukea ja miten heidän työssä selviytymistään voidaan parantaa. Suunnitelmassa on tärkeää huomioida myös ne työntekijät, jotka ovat vammautuneet työssään.

Työvaliokunta ehdottaa, että Pohde toimisi esimerkin näyttäjänä vammaisten työllistämisessä.

Liite 5 - Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma

Työvaliokunta kiittää siitä, että Ikääntyneen väestön suunnitelma on hyvin taustoitettu. Erityisesti sivut 2-5 ovat erittäin tarpeellisia sivuja.

Työvaliokunta tuo esiin muutamia muutos- ja kehittämissuhteita suunnitelmaan liittyen:

- Sivulla 2 mainittu ”esteettömästä ja viihtyisästä asumisesta” kaipaisi tarkennusta. Työvaliokunta ehdottaa, että käytettäisiin kuvaavampaa ilmaisua, kuten ”esteettömästä asumisesta ja asuinympäristöstä”.
- Sivulle 6 Työvaliokunta ehdottaa, että lisättäisiin kuva ja teksti hyvinvointikertomuksesta. Nyt on vain kuva.
- Sivulla 9 Perhehoito on luokiteltu ”asumisen eri muotoihin”. Työvaliokunta ehdottaa tarkempaa määrittelyä, sillä perhehoito ei ole hoitoa vaan yksi asumisen muoto. Siksi perhehoidolle tulisi kehittää osuvampi nimi.
- Työvaliokunta ehdottaa, että kuntien ja hyvinvointialueen yhdyspintojen määrittely tehtäisiin mahdollisimman pian.

Liite 6 - Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma

Työvaliokunta kiittää, että Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on selkeä ja valmis.

Työvaliokunta tuo esiin muutamia muutos- ja kehittämissuhteita suunnitelmaan liittyen:

- Olisi hyvä erikseen mainita suunnitelmassa, että ehkäisevässä päihdetyössä tulee huomioida erityisesti henkilöt, joilla on pitkäaikainen sairaus tai vamma.
- Vammaisten ja erityisesti kehitysvammaisten päihteiden käyttö on tunnistettu ongelmaksi, ja tämän asian tulisi saada enemmän huomiota hyvinvointisuunnitelmassa. Esimerkiksi tavoitteena tulisi olla, että vammaiset ihmiset saavat yhdenvertaisesti päihde- ja pelihaitoista ennaltaehkäisevää tietoa ja tarvittavia korjaavia palveluita (<https://innokyla.pelaaminen>).
- Olisi tärkeää varmistaa, että päihdeasiantuntijat ja eritasoiset palvelut ovat kohtuullisen matkan päässä vammaisille.

Liite 7 - Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn suunnitelma

Työvaliokunta kiittää siitä, että Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn suunnitelmassa on kuvattu erilaiset lähisuhdeväkivallan muodot, ja että se sisältää hyödyllisiä linkkejä, jotka ohjaavat avun piiriin ja antavat ohjeita siitä, miten asian kanssa tulisi toimia.

Työvaliokunta tuo esille muutamia muutos- ja kehittämisehdotuksia suunnitelmaan liittyen:

- Suunnitelmassa tulisi kiinnittää enemmän huomiota vammaisten henkilöiden kokemaan väkivaltaan ja sen ennaltaehkäisyyn. Lisätietoa esimerkiksi <https://www.invalidiliitto.vihapuhe/vammaisten-henkiloiden-kokema-vakivalta>
- Asiakaskontakteissa olisi hyvä turvata sama ammattilainen kaikissa kontakteissa vammaisten kanssa. Näin varmistetaan, että työntekijä pystyy havaitsemaan mahdolliset väkivallan merkit varhaisessa vaiheessa ja tarjoamaan varhaista tukea.

Liite 8 - Kulttuurihyvinvoinnin suunnitelma

Työvaliokunta kiittää hyvästä Kulttuurihyvinvoinnin suunnitelmasta. Suunnitelma on erinomainen, tiivis paketti kulttuurin sisällöistä ja hyvinvointivaikutuksista. On tärkeää, että luodaan kulttuurihyvinvoinnin palvelutarjotin.

Työvaliokunta tuo esiin muutamia muutos- ja kehittämistoiveita suunnitelmaan liittyen:

- Kulttuurin yhdyspinta olisi tärkeää määritellä selkeästi. Kunnissa ja järjestöissä tehdään lakisääteistä kulttuurityötä. Näiden toimien tulisi olla myös Pohteen tiedossa ja päinvastoin. Yhteistyötä kuntien, järjestöjen ja Pohteen välillä olisi hyvä tehdä eri toimintaympäristöissä, kuten kouluissa, asumisyksiköissä ja ikäihmisten palveluyksiköissä.
- Esteettömyys ja saavutettavuus tulisi huomioida näkyvästi; tapahtumapaikkojen esteettömyystiedot tulisi tuoda helposti saataville, ja tiedotuksen tulisi olla saavutettavaa eri väestöryhmille.
- Työvaliokunta ehdottaa, että kulttuuripaketteja ja -palveluita tuotaisiin vammaisille kotiin hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Liite 9 - Suunnitelma terveyden edistämisestä Pohteen sairaaloissa

Työvaliokunta kiittää suunnitelmasta terveyden edistämiseksi Pohteen sairaaloissa.

Työvaliokunta tuo esiin muutamia muutos- ja kehittämistoiveita suunnitelmaan liittyen:

- Sivulla 10 vajaanaravitus: Liikuntarajoitteisilla aineenvaihdunta ei toimi samoin kuin terveillä esimerkiksi selkäydinvammaisille on olemassa omat suositukset. Lisätietoa: <https://www.aksonry>

- Sivun 11 on olemassa erityisryhmien liikuntaoppaita. Näistä voi olla hyötyä muillekin. Lisätietoa esimerkiksi

Virhe. Hyperlinkin viittaus ei kelpaa.

<https://www.paralympia.fi/liikunta>

- Suunnitelmassa käsitellään liikuntaa yleisellä tasolla. Tärkeä olisi tunnistaa kuntien ja järjestöjen rooli. Tämä edellyttää selkeän yhdyspinnan määrittelyä näiden toimijoiden kanssa. Kuntien ja järjestöjen tarjoama soveltava liikunta sekä esteettömät liikuntapaikat ovat keskeisiä tekijöitä kotona tapahtuvan kuntoutuksen mahdollistamisessa ja toimintakyvyn ylläpitämisessä. Niistä tulisi väittää tietoa sairaaloissakin.
- Toiminnan kehittämisessä tulisi hyödyntää enemmän kokemustietoa ja -kokemustoimintaa. Kokemustoimijoilla ja sote-järjestöillä on paljon tietoa, jota voisi hyödyntää sairaaloiden hyvinvointityötä kehitettäessä.

Liite 10 - Ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelma

Työvaliokunta kiittää siitä, että Ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelmassa terveellisen ravitsemuksen tarve ja siihen liittyvä tieto on esitetty tarkoin. Lisäksi on konkreettisesti kuvattu, miten terveellistä ravitsemusta voidaan käytännössä toteuttaa.

Työvaliokunta tuo esiin muutamia muutos- ja kehittämistoiveita suunnitelmaan liittyen:

- Tiedotuksen saavutettavuus ja tilaisuuksien esteettömyys tulisi asettaa lähtökohdaksi kaikelle toiminnalle.
- Tärkeää olisi luoda selkeä seurantamekanismi, jonka avulla varmistetaan, että esimerkiksi vanhusten ja vammaisten ostopalveluateriat, niin kotona kuin erilaisissa ostopalvelulaitoksissa, täyttävät kaikki terveellisen ravitsemuksen vaatimukset ja edistävät terveyttä. Tämä on keskeinen osa kokonaisvaltaista terveydenhuoltoa ja sen toteutumista on tärkeää valvoa ja varmistaa systemaattisesti.